

UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE
RÍMSKOKATOLÍCKA CYRILOMETODSKÁ BOHOSLOVECKÁ FAKULTA

Habilitačná práca ThDr. Ľubomíra Hlada, PhD.:
Perspektívy mariológie v postmoderne a v čase novej evanjelizácie

Posudok oponenta

1. Aktuálnosť zvolenej témy

Habilitant si zvolil aktuálnu tému, ktorou je pre Katolícku cirkev nová evanjelizácia.

2. Splnenie sledovaného cieľa v habilitačnej práci

V habilitačnej práci splnil vytýčený cieľ.

3. Zvolené metódy spracovania

Autor si zvolil správne metódy spracovania. Nevyhol sa však niektorým nedostatkom:

Na margo autorovho názoru: „[...] odmietanie teologicky „silných“ a oslavných mariánskych titulov, napr. možného titulu Márie Spoluvykupiteľky, nemá odôvodniteľné teologické pozadie“ (s. 43²), dávam do pozornosti tieto formulácie:

Pri správnom výklade obsah tohto termínu nemusí byť zlý. Skôr ide o nevhodnosť tohto mariologického titulu, pretože zatieňuje titul jediného a definitívneho Vykupiteľa.¹

Druhý vatikánsky koncil nikde nenazýva Pannu Máriu titulom *Spoluvykupiteľka*.

Katechizmus Katolíckej cirkvi tiež nikde nenazýva Pannu Máriu titulom *Spoluvykupiteľka*. Učí, že „spolupracovala slobodnou vierou a poslušnosťou na ľudskej spásu“.²

V závere 20. storočia sa na Slovensku objavili iniciatívy, ktoré žiadali o vyhlásenie dogmy, že Panna Mária je Spoluvykupiteľka. [...] biskup [...] Mons. František Rábek sa [...] 26. 2. 1997 obrátil na Kongregáciu pre učenie viery s [...] prosbou [...]:

„Najmä pod vplyvom Msgr. Pavla Hnilicu a spoločenstva *Pro Deo et Fratribus – Rodina Márie Spoluvykupiteľky* [...] sa začali v niektorých farnostiach na Slovensku zbierať podpisy za vyhlásenie dogmy o P. Márii-Spoluvykupiteľke. Členovia Konferencie biskupov Slovenska zaujali k týmto iniciatívam odmietavý postoj. [...] iniciátori však rozširujú medzi ľuďmi, že „stanovisko Ríma k tejto otázke je kladné“. Vzhľadom na túto okolnosť [...] by som prosil Kongregáciu o stanovisko k uvedenej otázke, ktoré by [...] pomohlo veriacim k správnej orientácii.“

Kongregácia odpovedala [...] 22. 4. 1997:

„V *L'Osservatore Romano* je k dispozícii [...] úradná informácia, [...] opatrená [...] komentármi pod patronátom Medzinárodnej pápežskej akadémie, v ktorej sa zaujíma o odstup od podobných iniciatív.

[...] vyšiel tiež článok v *L'Osservatore Romano* [...] 9. apríla 1997, s podpisom J. E. kardinála V. Fagiolu [...], spolu s textom katechézy [...] [Jána Pavla II....]. Takáto dokumentácia predstavuje [...] autorizovanú odpoveď na rozličné petície ohľadom dogmy o Márii Spoluvykupiteľke a nedovoľuje ich viac pokladať za oprávnené.“³

Nemyslím si, že by sa požiadavka, aby Katolícka cirkev vyhlásila Máriu za „Spoluvykupiteľku“, ktorú podporilo dokonca viac miliónov ľudí, v dohľadnom čase malo vyhovieť. Odpoveď Kongregácie pre učenie viery znie, že to, čo táto požiadavka obsahuje, je už lepšie vyjadrené inými titulmi Panny Márie, zatiaľ čo formulácia „Spoluvykupiteľka“ je príliš vzdialená reči Sv. písma i reči cirkevných otcov, a [...] vyvoláva nedorozumenia.

[...] je na tom správne [...] to, že Kristus nestojí mimo nás alebo vedľa nás, ale tvorí s nami [...] spoločenstvo. Všetko, čo je jeho, sa stáva naším, a všetko, čo je naše, prijal, aby bolo jeho: Táto veľká výmena je skutočným obsahom vykúpenia, odstraňuje bariéry nášmu „ja“ a umožňuje prenikať do spoločenstva s Bohom. Keďže Mária anticipuje Cirkev ako takú a stáva sa akousi Cirkvou v osobe, toto „spolu s ním“ sa príkladne uskutočňuje už v nej. Nesmieme však zabúdať, že nad týmto „spolu“ je Kristovo „najprv“. Všetko pochádza od neho, ako nám to hovoria listy Kolosanom i Efezanom. Aj Mária je všetkým, čím je, len cez neho.

Slovo „Spoluvykupiteľka“ by tento pôvod zatemňovalo. Správny zámer sa vyjadril nesprávnym slovom. Vo veciach viery je podstatná [...] kontinuita s rečou Písma a otcov. S jazykom nemožno narábať ľubovoľne.“⁴ (porov. KRUPA, J. *Matka nášho Pána. Katolícka mariológia*. 2. dopl. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského, 2004, s. 81 – 86. ISBN 80-223-1944-9).

¹ Porov. ARGALÁŠ, D. *Ježiš Kristus, stredobod vesmíru a dejín*. Nitra: Kňazský seminár sv. Gorazda, 2003, s. 107. Edícia Studia Theologia Nitriensia 3; TENŽE. Neпоškvrnene počatá Panna Mária – rýdza i čistý začiatok nového stvorenia. In: *Acta facultatis theologicae Universitatis Comenianae Bratislaviensis*. Bratislava: Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského, 2003. Ročník III. Číslo 3, s. 279 – 280.

² *Katechizmus Katolíckej cirkvi*, 511, 968, 969; porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil. Dogmatická konštitúcia *Lumen gentium*, 56.

³ *Duchovný pastier. Revue pre teológiu a duchovný život*. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 1997. Ročník LXXVIII. Č. 7, s. 292 – 293.

⁴ Porov. Kardinál Joseph Ratzinger. *Boh a svet. Viera a život dnes. Rozhovor s Petrom Seewaldom*, s. 248 – 249; *Neues Glaubensbuch. Der gemeinsame christliche Glaube*. Herausgegeben von J. Feiner und L. Vischer. Freiburg im Breisgau – Basel – Wien: Herder, 1973, s. 617.

Cirkev neodporúča a ani v súčasných magisteriálnych dokumentoch nepoužíva titul „Spoluvykupiteľka“ (s. 64⁵). Patrí jej titul „spolupracovníčka“ (s. 65¹) na diele vykúpenia.

Výraz „spoluvykupiteľstvo“ (s. 65²) nie je vhodný. Správna je jeho charakteristika, ktorá za ním nasleduje: „[...] obsahuje spoluprácu na objektívnom vykúpení“. Tak je tomu i v ďalšej časti odseku.

Hovoriť o „spoluvykúpení“ (s. 65³) nie je vhodné, aj keď vysvetlenie tohto označenia habilitantom je správne.

Označenie „spoluvykupiteľka“ (s. 96²) nie je vhodné, ako už bolo vyššie uvedené.

O výraze „spoluvykúpenie“ (s. 216²) bola už zmienka vyššie. To isté platí aj o výraze „spolustvoriteľka“ na tej istej strane.

V prípade Máriinho trvalého panenstva (s. 213³ a 214, pozn. č. 950) nehovoríme o formálnej dogme v presnom slova zmysle (porov. SCHMAUS, M. *Život milosti a Milostiplná*. Rím: Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, 1978, s. 225. Edícia Lux et vita 3; porov. odpoveď kardinála J. Ratzingera P. Schonenbergovi; KRUPA, J. *Matka nášho Pána*, s. 51), lebo ani na II. konštantínopolskom koncile a ani nikdy inokedy zatiaľ nebola formálne vyhlásená.

K možnosti vyhlásenia piatej (presnejšie štvrtej, lebo trvalé panenstvo Panny Márie nie je dogmou v presnom slova zmysle) mariánskej dogmy o „Spoluvykupiteľke“ (s. 214², s. 214, pozn. č. 950, 215²) bolo už vyššie uvedené stanovisko.

Tvrdenie D. Herscika (s. 57²) od slov: „Ak chceme hovoriť o pôvode/počiatku ...“ (s. 57²) sa podobá na vyjadrenia R. Messnera, ktoré odmietla Kongregácia pre učenie viery (porov. KRUPA, J. Výskum akceptovania téz Reinharda Messnera Magistériom. In: *Viera v živote kresťana a Cirkvi*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2013, s. 132. ISBN 978-80-88696-68-1). Správne a presne to vyjadruje v nasledujúcom odseku na str. 57³. Vyjadrenia v predchádzajúcom odseku pôsobia nejednoznačne, nepresne. Veta: „Písmo [je] normou tradície [= Tradície]“ je nepresná (s. 57³). Správne to formuluje napr. nasledujúca veta.

Autor mohol v poznámke č. 228 uviesť konkrétne magisteriálne texty, „ktoré Máriu predstavujú ako „spoluzjaviteľku Trojice“ (s. 59¹), keďže dokument Medzinárodnej pápežskej mariánskej akadémie napriek svojmu významu takým nie je.

Ako Cirkev neprijíma titul „Spoluvykupiteľka“, zrejme z toho istého dôvodu neprijíma v súčasnosti ani titul „spoluzjaviteľka Trojice“ (s. 64⁴).

Kardinál J. Ratzinger neodporúčal používať titul „Spoluvykupiteľka“. Preto ani nie je vhodné hovoriť o možnosti „spoluvykúpenia“. To isté zrejme platí aj o jej označení za „spoluzjaviteľku“ (s. 65, pozn. č. 259 i v texte, s. 106¹).

Spásne zjavenie nemožno identifikovať so spásou (s. 66, pozn. č. 266), ktorá má širší význam. Formulácia v 4. téze v tejto poznámke nie je v súčasnosti odporúčaná Cirkvou.

Z formulácie: „[...] všetky mariánske dogmy, od tej o Theotokos [...] až po tie, čo tvoria súčasť katolíckej viery – Nepoškvrnené počatie a Nanebovzatie...“ (s. 72²) sa zdá, akoby dogma o Theotokos netvorila súčasť katolíckej viery. Túto formuláciu navrhujem upraviť.

Označenie „zjaviteľka silného Božieho plánu“ (s. 75¹) zatiaľ nebolo prevzaté do dokumentov Magistéria.

Vyjadrenie: „mariológia [...] sa ocitá v čestnom strede teológie“ (s. 77¹) považujem za vhodnejšie, ako predchádzajúce vyjadrenia habilitanta, v ktorých chýba slovo „čestnom“.

V súvislosti s autorom prezentovanou metódou teológie (s. 78²) by sa žiadalo upresniť, že autor sa odvoláva na metódu dogmatickej teológie, lebo dekrét *Optatam Totius*, 16 uvádza aj metódu morálnej teológie, v ktorej napr. chýba zmienka o cirkevných otcov, ďalej biblickej teológie a prednášania posvätej liturgie.

Chápať Máriu ako locus theologicus (s. 80¹) je nadsadené, nadnesené. Celé Sv. písmo je locus theologicus, nielen jedna jeho časť – texty o Panne Márii.

Habilitant podľa C. V. Pospíšila charakterizuje Bohorodičku ako „sviatosť“ (v úvodzovkách; s. 105), čím vyjadruje, že tento výraz používa o nej len v prenesenom slova zmysle. To mal urobiť aj v druhom riadku na nasledujúcej strane v slove „jej sviatostná funkcia“ (s. 106 hore).

Na s. 180³ – 188¹ opäť obhajuje výraz „zasvätenie sa“ Panne Márii, o ktorom už písal predtým.

Návrh o správnom výrazu „zasvätenie sa Panne Márii“ namiesto pred takmer tromi rokmi (30. 4. 2014) schváleného výrazu „zverenie sa“ (porov. TEOLOGICKÁ KOMISIA KONFERENCIE BISKUPOV SLOVENSKA. Mariánska úcta pod ochranou magistéria. [cit. 16-01-2017]. Dostupné na internete: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-komisii-a-rad-kbs/c/marianska-ucta-pod-ochranou-magisteria>; TÁŽE. Zasvätenie sa – oddanie sa, zverenie sa, postavenie sa pod ochranu. [cit. 16-01-2017]. Dostupné na internete: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-komisii-a-rad-kbs/c/o-spravnom-vyjadrovaní-sa-vo-vztahu-k-panne-marii>) môže autor predložiť cirkevnej vrchnosti na Slovensku, aby k nemu opäť zaujala stanovisko (porov. KRUPA, J. *Alfa a Omega. Katolícka kristológia*. 2. doplnené vyd. Bratislava: Univerzita Komenského, 2005, s. 81 a 82. ISBN 80-223-2051-X.)

Nemožno súhlasiť s názorom, že Máriu tak ako Cirkev možno označiť za „základnú“ sviatosť (s. 221²), lebo tento termín vyjadruje, že sviatosti boli odovzdané Cirkvi (porov. LG, 1), aby ich vysluhovala, čo neplatí o Panne Márii. O nej platí, že je „vzorom prijímania a slávenia sviatostí“, ako autor uvádza v závere tohto odseku.

Diskutované témy podľa autora (s. 222³) nie sú problematické alebo nevyriešené z hľadiska katolíckej náuky, ako napr. téma spásy nekresťanov (porov. LG 16; GS 22, KONGREGÁCIA PRE UČENIE VIERY. Delarácia *Dominus Iesus*, 21, KRUPA, J. *Sviatosti kresťanskej iniciácie. Krst – Birmovanie – Eucharistia*. 3. vydanie. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave vo Vydavateľstve UK, 2013, s. 55. ISBN 978-80-223-3326-9).

V súvislosti s citovaním axiómy *sola Scriptura* (s. 93) mohol autor poukázať na to, že tento princíp neplatí absolútne ani u M. Luthera, ani u J. Kalvína (porov. KRUPA, J. *Vieroučný výskum textov paleokresťanskej Tradície*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2015, s. 45, 48 – 56. ISBN 978-80-223-3798-4; TENŽE. Akceptovanie predstaviteľov Tradície pri interpretácii Biblie v dielach Martina Luthera a Jána Kalvína. In: *Sväté písmo ako duša teológie*. Trnava: Teologická fakulta Trnavskej univerzity, 2015, s. 123, 129 – 138. ISBN 978-80-7141-958-7).

Na strane 9 dole mohol svoje správne tvrdenie: „Táto tendencia [...] neznamená, žeby mariológia v protestantskom prostredí [...] nejestvovala“ doložiť aj citovaním článku: KRUPA, J. Trvalé panenstvo a mariánska úcta u reformátorov a súčasných evanjelikov na Slovensku. In: *Aktuálne témy súčasnej mariológie*. Ružomberok: Verbum. Vydavateľstvo Katolíckej univerzity v Ružomberku, 2010, s. 142 – 147. ISBN 978-80-8084-613-8 aspoň v poznámke.

V súvislosti s návrhmi o zaradení mariológie v rámci dogmatickej teológie bolo vhodné uviesť aj učenie konštitúcie *Lumen Gentium*, Jána Pavla II. a *Katechizmu Katolíckej cirkvi* (porov. KRUPA, J. *Matka nášho Pána*, s. 11 – 12).

Svoj názor na str. 40², že súčasná teológia „stratila schopnosť sýtiť vieru“, mohol autor potvrdiť v poznámke aj dielom: KRUPA, J. *Držať sa svojho vyznania. Úvod do katolíckej teológie*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2010, s. 27. ISBN 978-80-223-2718-3.

Do pozn. č. 164 na str. 42 je vhodné doplniť aj prvú vetu z 25. bodu encykliky Benedikta XVI. *Deus caritas est*: „a) Najhlbšou podstatou Cirkvi sú jej tri úlohy: ohlasovanie Božieho slova (kerygma-martyria), vysluhovanie sviatostí (leiturgia), služba lásky (diakonia).“

Slovo „tradícia“ v zmysle Božieho zjavenia (s. 13²) mal uviesť s veľkým „T“ (porov. *Katechizmus Katolíckej cirkvi*, slovenský preklad, body napr. 80, 81, 83), ako je to správne uvedené na s. 15². Podobne na str. 55¹ mal na viacerých miestach uviesť slovo „tradícia“ s veľkým „T“, ako to uvádza na iných miestach na tej istej strane i v pozn. č. 214 (podobne i str. 56³, 57¹⁻³, s. 147¹).

K princípu: „Lex orandi – lex credendi“ (s. 39¹) bolo vhodné dodať i „– lex vivendi“ (porov. COMMISSIONE TEOLOGICA INTERNAZIONALE. *La teologia oggi: prospettive, principi e criteri*, 25: „La *lex orandi* (la norma della preghiera), la *lex credendi* (la norma della fede) e la *lex vivendi* (la norma di vita) sono tutte aspetti essenziali di questa Tradizione“; [cit. 12-01-2017]. Dostupné na internete: http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/cti_documents/rc_cti_doc_20111129_teologia-oggi_it.html), hoci na s. 149² to má v práci uvedené ako „– lex operandi – lex predicandi“.

Výraz „ľudstvo“ v pozn. č. 718 na str. 167 a na s. 196¹ nie je správne preložený. V češtine výraz „lidstvi“ znamená „ľudstvo“ a „lidství“ znamená „ľudská prirodzenosť“ alebo „človečenstvo“.

Namiesto slova „ospravedlnenie“ (s. 104³, 106¹, 212², 214, pozn. č. 950, 221³, 223) navrhujem podľa slovenského prekladu *Katechizmu Katolíckej cirkvi*, 1987n slovo „ospravodlivenie“. Tak, ako autor zo slova „milosť“ hneď za týmto slovom uvádza výraz „omilostenie“, aj zo slova „spravodlivosť“ je utvorené slovo: „ospravodlivenie“ (porov. KRUPA, J. *Pôvodca večnej spásy. Katolícka soteriológia*. 2. dopl. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského, 2004, s. 44, poznámka č. 284. ISBN 80-223-1945-7).

Na str. 45 za pozn. č. 178 by bolo dobré uviesť na ilustráciu i dokument Medzinárodnej teologickej komisie: *Teológia dnes: perspektívy, princípy a kritériá* o pluralite a jednote teológie (porov. COMMISSIONE TEOLOGICA INTERNAZIONALE. *La teologia oggi: prospettive, principi e criteri*, 2: „Nell’explorare l’inesauribile Mistero di Dio [...], la teologia giustamente e necessariamente assume una molteplicità di forme, e tuttavia, nell’indagare l’unica verità del Dio uno e trino e il piano di salvezza incentrato sull’unico Signore Gesù Cristo, questa pluralità deve manifestare tratti familiari distintivi“; [cit. 12-01-2017]. Dostupné na internete:

http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/cti_documents/rc_cti_doc_20111129_teologia-oggi_it.html a body č. 60 a 77).

V súvislosti so správnou zmienkou o kritických teológoch v negatívnom zmysle (s. 100³) by bolo vhodné uviesť aj ich protipól – konštruktívnu kritiku – aspoň v poznámke pod čiarou v zmysle 41. bodu dokumentu Medzinárodnej teologickej komisie. *Teológia dnes: perspektívy, princípy, kritériá*.

Citát z diela v 433. pozn. na s. 101 by bolo vhodné podporiť 68. bodom dokumentu Medzinárodnej teologickej komisie. *Teológia dnes*.

Ako reakciu na názor E. Salmana, „že Cirkvi v postmoderne chýba jednotiaci element, ktorý by slúžil ako orientácia a rovnováha“ (s. 142²) treba poukázať na náuku, ktorú hlása Magistérium. To je relevantný locus theologicus (porov. MEDZINÁRODNÁ TEOLOGICKÁ KOMISIA. *Teológia dnes*, 51).

Habilitant mohol v práci citovať aj z diela: ŠPÁNIK, I. *Mária a Trojica v učení Jána Pavla II*. Žilina: Inštitút Communio, 2012. Edícia Studia theologica Žilinensia. Zväzok II. ISBN 978-80-970613-9-5.

Treba schváliť autorov počin, že „kvôli precíznosti výpovede uvádza text celý“ (s. 155¹), ktorý má 1,5 strany. Nie je to chyba, že cituje dlhý text, lebo si to vyžaduje daná argumentácia.

V pozn. č. 740 na str. 173 je chyba v názve autora. Nie je to Benedikt XVI., ale J. Ratzinger.

Slovo „posledných“ (s. 39, 2. riadok) by bolo treba nahradiť slovom „ostatných“.

Namiesto slova „užívania“ (s. 41³) navrhujem použiť slovo „používania“.

Talianske meno „Giuliana“ (s. 123, pozn. č. 160 – 162) treba do slovenčiny preložiť ako „Juliana“, nie „Julian“ (s. 123 hore).

Slovo „nemoc“ (s. 81²) nie je uvedené v *Pravidlách slov. pravopisu*. Treba ho nahradiť slovom „choroba“.

Slovo „opustený“ (s. 94) má byť správne napísané ako „opustení“.

Chyby sú v slovách: „zbožnosť“ (s. 6, pozn. č. 3), „Spastiel'ovom“ (s. 15²), „postridentský“ (s. 22²), „intepretov“ (s. 29²), „Raztinger“ (s. 31²).

Priezvisko „Naziánskeho“ (s. 53¹; s. 73, pozn. č. 288) má správne znieť „Nazianzského“.

V pozn. č. 649 na s. 150 má byť v 3. riadku odspodu namiesto „un“ správne „und“.

Podkapitola 2.2. (s. 122) mohla mať názov s uvedením autora v názve „Mária ako odpoveď... podľa Carmela Dotola“ bez uvedenia jeho mena v zátvorke.

Podkapitola 2.3. (s. 126) mohla mať názov: „Mária ... podľa Stefana de Fioresa“.

Podkapitola 2.4. (s. 139) mohla mať názov: „Mária... podľa Elmara Salmana“.

Z hľadiska úpravy textu by bolo vhodné, keby text v poznámkach pod čiarou bol zarovnaný (odsadený) tak, ako je to v takmer všetkých dielach, aby nezasahoval pod čísla poznámok (porov. napr. poznámky pod čiarou v diele: KRUPA, J. *Vieroučný výskum textov paleokresťanskej Tradície*).

Habilitant by mohlo v diskusii objasniť niektoré svoje tézy:

1) Ako hodnotí svoje tvrdenie, že Luther sa „viditeľne vyhýba náuke o Nepoškrvnenom počatí“ (s. 11) v súvislosti s textom, ktorý v roku 2016 citoval o biskup Jozef Hal'ko v rozhovore s redaktorom Š. Chrappom v Slovenskom rozhlase v jednu nedeľu v náboženskej relácii od 8.00 – 9.00 hod.:

„Martin Luther o Nepoškrvnenom počatí: „Verí sa lahodne a spásne, že vliatie Máriinej duše sa uskutočnilo bez dedičného hriechu. Takže vo chvíli vliatia jej duše bola zároveň aj očistená od dedičného hriechu a ozdobená Božími darmi prijímúc svätú dušu vliatu Bohom. Preto od prvej chvíle, keď začala žiť, bola bez akéhokoľvek hriechu“ (Am tage der Empfengknus Marie der mutter Gottes Luk. 11, In: WA 17 2, Fastenpostille 1525; Roths Festpostille 1527, s. 280 – 289;

<http://www.archive.org/stream/werkekritischege17luthuoft#page/288/mode/2up>?)

Po roku 1529 bola táto pasáž z ďalších vydaní Lutherových spisov vynechaná.

2) V súvislosti s textom na s. 25, pozn. č. 87 a na s. 27³ sa vynára otázka: „Ktoré mariologické témy sa po vyše polstoročí od ukončenia Druhého vatikánskeho koncilu podarilo teológom postaviť do aspoň plňšieho, keď nie do úplného svetla?“ (porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil. Dogmatická konštitúcia *Lumen Gentium*, 54).

3) Vyjadrenie, že mariológia bude skôr rozprávaním než argumentovaním (s. 48¹), by bolo dobré vysvetliť najmä v kontexte formulácie Medzinárodnej teologickej komisie: „Stáva sa teológiou v úzkom slova zmysle vtedy, keď veriaci na seba vezme úlohu predkladať obsah kresťanského mystéria rozumovým a vedeckým spôsobom“ („Diventa teologia in senso stretto quando il credente intraprende il compito di presentare il contenuto del mistero cristiano in modo razionale e scientifico“; COMMISSIONE TEOLOGICA INTERNAZIONALE. *La teologia oggi: prospettive, principi e criteri*, 18; [cit. 12-01-2017]. Dostupné na internete:

http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/cti_documents/rc_cti_doc_20111129_teologia-oggi_it.html),

aj keď ho uvádza dokument Medzinárodnej pápežskej mariánskej akadémie. Ani jeden z týchto dokumentov nie je učením Magistéria.

4) Je nutná „mariologizácia“ (s. 49) ostatných traktátov teológie? Nebolo by lepšie, aby bola mariológia skôr ilustráciou, príkladom prežívania niektorých právd viery, napr. v graciológii, v eschatológii, v ekleziológii, v teologickej antropológii, atď.? Stačia – pri

všetkej úcte voči nim – na zdôvodnenie a obhájenie tohto postupu názory súčasných kľúčových mariológov (s. 49¹)?

5) Možno súhlasiť s vyjadreniami D. Herscika, že:

a) „tradícia [máme na mysli Tradíciu] je formálne slovo, ktoré prechádza z človeka na človeka“ (s. 57²)? Nechýba v tejto charakteristike vyjadrenie, že Tradícia je tá časť Božieho zjavenia, ktorú apoštoli hlásali ústne (porov. DV, 7 – 8 a *Katechizmus Katolíckej cirkvi*, 76), ako to v tomto odseku autor uvádza?

b) „klásť ich [Písmo a Tradíciu] na tú istú úroveň by znamenalo klásť Písmo a tradíciu [= Tradíciu] do konkurenčného vzťahu“ (s. 57²)?

6) „Ako treba rozumieť slovám Panny Márie zo súkromného zjavenia – autor neuvádza, či je Cirkvou schválené – Brunovi Cornacchiolovi: „Som tá, ktorá je v Božskej Trojici“ (s. 60¹). „Som Panna Zjavenia“ (s. 60¹) – najmä vzhľadom na veľké „Z“ v slove „Zjavenia“?

7) Na základe čoho zaujíma habilitant k tézám C. V. Pospíšila, „že základným obmedzením je Ježišova „prednostne mužská determinácia“ a „vtelenie Slova bytostne potrebuje na ľudskej rovine doplnenie o ženský prvok“ (s. 62⁴) súhlasné stanovisko?

8) Nemal by byť postreh J. Galota o tom, „čo môže pridať Mária k Božiemu zjaveniu“, že ide o „jedinečné nóvum zjavené Máriou, nie Ježišom“ (s. 63²) formulovaný skôr ako „prejav Božieho zjavenia, ktoré nám Máriu predstavuje ako vzor (model) viery“? To isté platí aj o 4. odseku na s. 63. Nemala by znieť táto formulácia: „Boh nám zjavuje prostredníctvom Márie „materinskú tvár Boha“?

9) Ako treba rozumieť tvrdeniu: „Duch Svätý nemá [...] svoje vlastné meno“ (s. 64³).

10) Ak subjektívne vykúpenie znamená privlastnenie si zásluh Kristovho vykupiteľského diela jednotlivcom – autor podáva túto charakteristiku na s. 66² –, možno hovoriť, že „v priestore subjektívneho vykúpenia mal pozemský život [Márie] len obmedzený účinok na istý počet osôb“ (s. 65²)? Autor tu chápe účasť na subjektívnom vykúpení v zmysle príhovoru P. Márie, lenže to je iná mariánska téma – a síce prostredníctvom Panny Márie.

11) Čo autor rozumie pod „pôvodnou tradíciou“ (s. 102 dole), keď predtým píše o Zjavení, ktorého súčasťou je aj Tradícia?

12) Habilitant by mohol vysvetliť zmysel (obsah) formulácie, že sviatosťou vnútornej reality Božieho prebývania v duši teológa je Bohorodička (s. 108³).

13) Autor by mohol objasniť vyjadrenie: „Prvá kenóza „je večné plodenie Syna z Otca v Duchu Svätom“ (s. 131 dole – 132 hore).

14) Ako rozumieť výroku: „[...] kresťanstvo musí [...] pochopiť, že nie je nutné hneď veriť“ (s. 143³)? Najmä v súvislosti s textom na s. 152³, že „tretím kritériom rozlíšenia pravej charizmy je jej rozvíjanie neporušenej katolíckej viery“?

15) Prosím o vysvetlenie tézy, ktorá sa v práci častejšie vyskytuje: „Mária [...] patrí do stredu teológie“ (s. 156 – 157), najmä v súvislosti s učením o hierarchii právd (porov. UR, 11).

16) V akom zmysle treba chápať výraz „sviastosť“ na s. 175²? (porov. *Katechizmus Katolíckej cirkvi*, 1127).

17) Nie je už vytvorené podobné dielo (s. 198): BEINERT, W., PETRI, H. [Hrsg.]. *Handbuch der Marienkunde*. Regensburg: Verlag Friedrich Pustet, 1984?

18) Habilitant by mohol odpovedať na zaujímavú otázku, či nová dogma môže zmeniť postmodernú mentalitu? (s. 215³)

4. Výsledky habilitačnej práce s uvedením, aké nové poznatky prináša

Habilitačná práca prináša viaceré nové poznatky, ku ktorým patrí poukaz na súčasný negatívny prvok v teológii mnohých autorov, ktorým je chýbajúca jasnosť formulácií (str. 40, pozn. č. 150).

Na str. 43n píše o súčasných výzvach pre teológiu, napr. v písaní o Bohu a o jeho atribútoch, o mariánskych tituloch, privilégiách a atribútoch, ako aj o negatívnych trendoch v súčasnej teológii (s. 45²), na ktoré autor ponúka odpoveď (aj s. 46²).

Poukazuje na niektoré negatívne tendencie súčasnej teológie (s. 100³ – 101).

Obohacujúca je charakteristika súčasnej kultúry, ktorá sa vyznačuje novopohanstvom a etikou konečnosti (s. 122¹), čo sa boja priznať viacerí katolícki autori, hoci je to zrejmä realita.

Cenná je analýza narastajúceho pentekostálneho vplyvu v kresťanstve (s. 148 – 150 a 155 – 179).

Relevantným poznatkom je poukaz z dokumentu *Matka Pána*, že mariológia dáva eschatológii impulz na zohľadnenie lex orandi pri formulácii a výklade lex credendi, čo je dôležité metodologické pravidlo, ktoré eschatológia, a nielen ona, ale celá teológia, a nielen dogmatická, v minulosti dostatočne nezohľadňovala (s. 195²).

Významný je jeho poukaz z dokumentu *Matka Pána*, že mariológia uchováva teologický ráz antropológie, čím ju chráni pred pohľadom na človeka len z ekonomického a utilitaristického hľadiska (s. 196²).

5. Prínos práce pre ďalší rozvoj vedy

Prínosom práce je, že habilitant sa usiluje navrhnúť taký druh teológie, ktorý by podporoval dielo novej evanjelizácie (s. 78n).

Habilitant sa v práci snaží o správne formulovanie katolíckej terminológie, ktoré ponúka do diskusie pojmi ako „Spoluvykupiteľka“ a najmä „Spoluzjaviteľka Trojice“.

Usiluje sa uviesť do diskusie, resp. predostrieť teologickej obci návrh prijať Máriu ako nový locus theologicus.

Zapája sa do diskusie o vhodnosti termínu „zveriť sa“ alebo „zasvätiť sa“ Panne Márii v zmysle konštruktívnej kritiky (s. 105³ – 106).

Prínosom práce je i návrh na vytvorenie určitej meta-mariológie, ktorej podobu autor približuje na s. 198¹, ako aj prezentovanie názoru A. Schemanna na riešenie problémov v súčasnej Cirkvi (s. 218⁵).

6. Návrh na udelenie titulu docent po úspešnej obhajobe

Habilitačná práca prináša požadované nové poznatky a spĺňa príslušné kritériá, preto za originalnosť spracovania témy, jej vedecký prínos z teologického hľadiska a spoločenský význam **doporučujem**, aby bol ThDr. Ľubomírovi Hladovi, PhD. po úspešnej habilitácii **udelený vedecko-pedagogický titul *docent*** (doc.).

V Bratislave 18. 1. 2017

Prof. ThDr. Jozef Krupa, PhD.
Katedra dogmatickej teológie
RKCMBF UK
Kapitulská 26
814 58 Bratislava
02/65967210
Jozef.Krupa@frcth.uniba.sk